

VIVI VUORISTO: NUORI NIKOLAI JAAKKOLA

Professori Matti Kuusi pitää vienolaissyntyistä neuvostokarjalaista kirjailijaa Nikolai Jaakkolaa merkittävänä klassikkona. Maassamme häntä tunnetaan varsin vähän. Lehtemme palstoilla, KH 11—12/1974, sivulla 195 Kuusi lausuu: »Ellen erehdy, karjalaiset Suomessa oppivat ajan oloon huomaamaan, että Kalevalan lisäksi on olemassa toinenkin väkevä vienolaiseeppos.» Hän tarkoittaa Jaakkolan »Pirttijärven rantamalla» romaanisarjaa. Näitä Jaakkolan kirjoja ei löydy maamme kirja-kaupoista. On hauskaa, että Jaakkolan sukua on Suomessa ja että suvun hallussa on vienolaiskirjailijaa koskevaa aitoa dokumenttiaineistoa.

Nikolai Jaakkola v. 1923.

Vuonna 1975 tuli kuluneeksi 70 vuotta Neuvosto-Karjalaisen kirjailijan Nikolai Jaakkolan syntymästä. Koska hän oli läheinen heimolaiseni ja koska hänen elämänavaiheistaan ei paljoakaan täällä päin tiedetä, sallittaneen minun kertoa muutamia muisteluksia meidän yhteisestä lapsuudesta ja nuoruuden ajoistamme kotikylässämme Vuokniemen Kivijärvessä.

Nikolai Jaakkola eli Juakkosen Matin Nikolai, kuten häntä noina kaukaisina aikoina sanottiin, oli syntynyt huhtikuun 14 päivänä 1905 Mellilässä Turun luona. Hänen isänsä Matti Lesojeff toimi siellä kauppiaina, mutta oli kotoisin Vienan-Karjalasta Vuokkiniemen pitäjän Kivijärven kylästä ja oli kotikylänsäkin ulkopuolella tunnetun puuhämiehen Juakkonin Olekseini ja Venehjärvestä kotoisin olleen Stepanie Lipkinän poika.

Nikolai Jaakkolan äiti Manta Tuorensuu oli kotoisin Kyrön Karinaisista Turun luota. Hän kuoli nuorena ja Matti Lesojeff solmittuaan uuden avioliiton niinikään suomalaisen naisen kera, muutti 1913 perheineen Kotikylään Vienan-Karjalaan. Siellä oli vanha Juakosten sukutalo odottamassa asujia. Sen avarissa suojissa varttui tuleva kirjailijamme ja vanhemmilla oli työtä ja ruokaa, karjalaisittain sanottuna, kotipelloilla.

Nikolai Jaakkola kuului sukujuuriltaan kunnolliseen ja valistusta harrastavaan sukuun. Kuten edellämainitsin, hänen isänsä toimi kauppiaina veljensä kera Turun luona. Samaan veljessarjaan kuului kotiseutunsa merkittävä kansanperinteen kerääjä- ja tallettaja opettaja Petri Lesonen (Lesojeff). Kaksi tämän sisarusarjan tytöistä oli valmistunut Suomessa opettajiksi. Koko suku on menellä tavalla osallistunut kotiseutunsa sekä henkisen että aineellisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Nikolai Jaakkola on varmasti jo lapsuuden kodissaan, sukunsa keskuudessa, saanut ensi kosketukset ja rakkauten Karjalaan ja karjalaisuuteen sekä salaperäiseen kalevalaiseen maailmaan. On merkillepantavaa, että Nikolai

Jaakkola puhui Pirttijärvi sarjan neljännessä osassa »Selville vesille» kansanrunoutta ja kalevalaisuutta harrastavasta pupapällikkö Risto Bogdanoffista. Lieneekö hänen persoonansa kiinnitetty huomiota, mutta sietäisipä se kuitenkin tehdä. Hän nimittäin luullakseni polveutuu kuulusta kivijärveläisestä Päntin akasta. Sopivassa tilaisuudessa kerron tämän lehden lukijoille hänestä sen mitä muistan ja tiedän.

Meidän Nikolai Jaakkolan ja minun, kotimme olivat saman pellon pientareella ja sukulaisuussuhteistakin johtui, että kansakäyminen oli vilkasta. Tietenkin hän karjalaisen tavan mukaan seurusteli etupäässä veljeni kera. Sen verran kuitenkin muistan, että hän oli jonkun verran sulkeutunut luonne, ehkä äitinsä hämäläis-varsinaisuomalaisesta perintöä. Sitä todistaa sekin, että hälellä oli piilopirtti erään lammen rannalla, Nikolai Jaakkola sanoo sitä pieneksi järveksi. Ylempänä mainitussa kirjassaan »Selville vesille» sivuilla 113 ja 41 hän puhuu tästä samaisesta piilopirtistään. Pertti Virtarinnan kirjaan »Polku sammui» piirtämässäni Kivijärven kylän seutua esittävään karttaan on Suuri kivi merkitty numerolla 89. Siitä suoraan Suomen rajalle päin on pieni lampi. Sen rannalla oli tuo Pirttinen. Suomen rajalle oli siitä matkaa vain kivenheitto. Nikolai Jaakkola vetäytyi sinne joskus viikoiksi. Joskus oli isänsäkin mukana. Miksi se oli niin lähellä Suomen rajaa, siitä saa jokainen vetää omat johtopäätöksensä. Kuten tiedämme elämä Vienan-Karjalassa muuttui hyvin rauhattomaksi ensimmäisen maailmansodan jälkeisinä vuosina. Elämä oli vaikeata. Puute kurkisteli joka paikasta. Nikolai Jaakkolankin kotona oli huolta ja puutetta, mutta sisarensa mustaman mukaan, Nikolai ei osallistunut perheen elatukseen. Hän koki, kuten kirjeistä voi lukea, nälän ja puutteen, näki kotiperheen vaikeudet, isän vanhentumisen hyvin kipeänä, mutta häneltä ei odotettu taloudellista apua. Jokainen perheen jäsen piti selvänä hänen eteen päin pääsyään opintieillä. Vuonna 1919 suomalaisten ja karjalaisten toimesta perustettiin Uhtualle 9 kuukautta kestävä oppikurssi, niin sanottu Tuomo Tuiskun koulu, jossa oli tarkoitus valmistaa kansankielisiä virkamiehiä ja opettajia Vienan-Karjalaa varten. Nikolai Jaakkola pääsi tänne opiskelemaan ja tästä voikin katsoa hänen varsinaisen opiskelunsa alkaneen. Näinä aikoina virisi karjalaisten keskuudessa jopa jonkinlainen kansallisuusaatekin. Tämä suunta ilmeni muun muassa siitäkin, että effer-päätteiset, venäläisen papiston kirkonkirjoihinsa merkitsemät venäläisperäiset nimet muutettiin suomenkieliseksi. Niinpä Matti Lesojeff monen muun kera muutti nimensä Jaakkolaksi. Tämä oli suvun vanha, karjalaisten käyttämä nimi. Nikolai Jaakkola otti kuitenkin samassa nimenhuudossa nimekseen Taivalkoski. Tätä nimeä hän lienee käyttänyt vain vähän aikaa, koska se mainitaan vain yhdessä, vuonna 1919 päivättyssä kirjeessä. Joulukuun 7 päivänä 1921 päivättyssä kirjeessä esiintyi jo nimi Jaakkola.

Kirjailija Nikolai Jaakkola, ent. Lesojeff, karjalaisittain Juakkosen Oleksein pojan Matin ja vaimonsa Mantan poika Vuokkiniemen Kivijärvellä.

Vuonna 1922 joutui Vienan-Karjala neuvostojärjestelmän alaisuuteen, mikä mullisti tämän alueen olot kokonaan. Perheet jakaantuivat kahtia, kylä jakaantui kahtia. Osa asukkaista vaelsi pakolaisina Suomeen ja osa jäi vanhoille paikoille kotikylään. Paljon surua ja murhetta koki jokainen ja tämä murhe on kestänyt tähän päivään saakka. Nikolai Jaakkolankin elämässä tapahtui varmasti suuri muutos. Osa hänen omaisistaan oli Suomessa, oli täällä syntynytkin, ja tänne he tietenkin jäivätkin. Vain vanha isä ja Nikolaita nuorempi veli jäivät kotikylään. Omaisista saatiin asniharvoin, joskus ei vuosiin, mitään tietoja. Kuinka suuri ilo täyttikään kaipaavan omaisen mielen, näkyy kirjeestä, jonka Nikolai Jaakkola on kirjoittanut Pietarista (nyk. Leningrad) 5 päivänä joulukuuta 1923 saatuaan kirjeen Suomesta: »Ihminen kohdatessaan jonkin odottamattoman, tuntee omituista tunnetta, sellaista tunnetta kun tuntee tuiskuisten, korvia vihlovien pakkastalvien jälkeen ensimmäisen kevät-päivän loistaessa kylmän Pohjolan asukkaalle. Tällaisen tunteen synnytti kirjeesi. Se toi sieluni silmien eteen tapauksia, jotka mielikuvitusmaailmassani menneiltä lapsuusvuosilta ovat säilyneet. Nämä rakkaat muistot nuoruusajoilta saivat mieleni lennokkaaksi, ikäänkuin innostuksen virvoittavaa vettä olisi suoniini tulvinut.»

Mutta elämän täytyy jatkua, se on kohtalon vääjäämätön laki. Niin tässäkin tapauksessa. Pysyvin ja henkisesti kokonaan hänen elämänsä katsomustaan mullistava oli se merkityksellinen seikka kun hän pääsi opiskelemaan Pietarin Vähemmistökansallisuuksien yliopistoon, sen suomenkieliseen sektoriin, osastoon. Hallussani on hänen kirjeitään näiltä vuosilta, 1923—1928. Tämä oppilaitos oli ja on kai vieläkin luja kommunismin opinahjo. Täällä opiskelu ei ole voinut olla jättämättä jälkeä Nikolai Jaakkolan myöhäisempään elämänmenoon ja varsinkin hänen kirjoihinsa. Pirttijärvi-kirjoja lukiessa tulee tämä varsin selvästi ilmi. On hämmästyttävää, että hänen käsialansakin muuttui opiskeluaikana

Kirjailija Nikolai Jaakkola kesällä 1958 tyttärensä kanssa.

kokonaan toisenlaiseksi. Mutta ennen kaikkea kuvastuu Nikolai Jaakkolan näinä vuosina kirjoittamista kirjeistä hänen vakavuutensa opiskelua kohtaan ja suuri kirjojen kaipuunsa. Jo vuonna 1919 opiskellessaan Uhtualla ns. Tuomo Tuiskun koulussa hän pyytää Suomessa olevia omaisia lähettämään hänelle kirjoja. Samanlainen pyyntö toistuu hänen ollessaan Pietarissa. 15. 5. 1924 hän kirjoittaa: »Tosiasiä tietenkin on, että siikäläi kuin täydellistyy ihmisen henkinen maailma, kasvaa myöskin kirjojen paljoudellinen ja laadullinen määrä». Nyt hän pyytää sukulaisiaan ja tuttaviaan lähettämään kirjoja laatimansa luettelon mukaan. Liitän erään hänen lähettämänsä luettelon tähän, en hänen kaipaamiensa kirjojen vuoksi, vaan luettelon lopussa olevan järkyttävän vetoomuksen vuoksi. (Liite seuraavalla sivulla)

Sofia Herkiö, o.s. Lesojeff, Nikolai Jaakkolan sisar, joka Suomesta käsin avusti kirjailijaveljeään monella tavalla.

Psykologia (sielutiede), Larsson
 Logiikka (ajatus-tiede)
 Muodollinen logiikka, M. Reiso.
 Kemia.
 Fysiikka, ~~Hoffberg~~
 Tähtitiede, Newcombin tekemä, ja
 mahdollisesti jossain yhtiönäimen
 tem kosmologiasta.
 Ceologia.
 Biologia.
 Ihmistiede (antropologia):
 a) ihmisen anatomia,
 b) — — fysiologia, Tigerstedt.
 Algebra, Mellberg.
 Yhden valus maantiede, Heidin.
 Maantiede, Krogn Rosberg.

Ennen ponnalle lähtöäni
 koeta käteltäviä Psykologia sekä
 Logiikka ja Muodollinen logiikka.
 Oija näin Karjalassa
 mitä tutkia.

Käännys tiestä pyhästä asiansa
 kairuuden piellä olevien tulla vieni
 puoleen. Se ei vaadi muuta kuin
 — täv yllä myyjä. Kertto Jon-
 perän Passallein Tereisissä tässä
 mielissä.

N. J.

Opetus yliopistossa oli ilmaista ja opiskelijat saivat pienen stipendin asuntoa ja ruokaa varten. Mutta rahaa tarvitaan aina muuhunkin. Nikolai Jaakkolan opiskelua helpotti suuresti se seikka, että hänellä oli tšekäläisissä (suomalaisissa) rahalaitoksissa talletuksina äitinsä jälkeen jättämää omaisuutta. Kirjeessään 23 kesäkuuta 1924 hän sanoo saaneensa näitä rahoja 1000 markkaa. Hänellä oli täällä näinä vuosina hyvä hengetär, hänen Sofia-sisarensa (Sofia Herkiö o.s. Leso-jeff) monella tavalla suurena apuna. Hän lähetti Nikolaille vaatteita, kirjoja ja rahaa. Nikolai Jaakkola muistelikin siirtään ikänsä suurella rakkaudella ja kiintymyksellä.

Nikolai Jaakkolan isä Matti Jaakkola kirjoittaa 22 maaliskuuta 1928: »Nikolai lopettaa koulunkäynnin, mutta emme

tiedä mihin virkaan hän joutuu. Yliopiston tutkinnon suorittaneilla on virkapaikat valmiina. Olen kuullut, että hän on hyvin etevä mies.»

Päätettyään yliopisto-opiskelunsa, Nikolai Jaakkola eli Neuvosto-Karjalassa rikkaan ja monipuolisen elämän.

Minun kertomani voikin loppua tähän kohtaan. Se Nikolai Jaakkola, joksi hänet tuo tehokas kommunistinen opinaho muovasi, oli minulle aivan vieras. Hän puhuu kirjojensa lehdillä minulle tuntematonta kieltä. Olen lukenut hyvin tarkasti ne hänen kirjoittamansa teokset, jotka olen onnistunut saamaan käsiini, mutta en ole löytänyt niiden lehdiltä nuoruuteni Matti-tiätän Nikolaita.